

Slovenska drama.

Odprla so se zopet vrata slovenske Talije in nova sezona se je pričela. Po vzorcu velikih mest Dunaja, Gradca itd. je dalo natisniti letos „Dramatično društvo“ na gledališke liste nebroj reklamnih anons. Ta korak se da opravičiti le s tem, da so finance slovenske Talije slabe, in če bi ti inserati ne imeli nobenega stika z umetnostjo dramskega zavoda. Nekaj stotakov bo to prineslo blagajni. Zakaj pa so se znatno zvišale cene sedežev povprečno od 40 do 60 vin. za osebo? Mar zato, da se pokrijejo nedostaki v blagajni? Gospodje bodo rekli, da so gaže večje: če je to resnično, potem smemo od boljše plačanih umetnikov zahtevati več umetnosti, kot smo je bili vajeni do sedaj. Nihče ne bo gledal na vinarje, ki jih plača več za domačo umetnost, toda te smo videli bore malo, dokler je bilo „Dramatičnemu društvu“ tako malo mar za slovenski igravski naraščaj.

Sicer se je vršila pod vodstvom gospe Danilove in gosp. Verovška dramska šola, v kateri naj bi se vzgojevali mladi slovenski nadarjeni mladeniči, ki bi se hoteli posvetiti gledališču. A po prvem koraku v svet je ta šola umrla, kajti diletantski večer v „Narodnem domu“ je bil edinorojenec pozitivnega dela za slovenski gledališki naraščaj.

Od tedaj, ko so se nehale predstavljati pri nas diletantske igre in smo se povzpeli do stališča, da zahteva gledališče res umetnikov, od tedaj ne najdemo več slovenskih igravcev. Slovenska javnost je zahtevala ne le veselja do odra, ne le zmožnosti igranja in ne le malih žrtev, zahtevala je vsaj nekaj umetnosti. Umetnost pa vzgaja le delo, trud in šola. Šola, ki se je pa vršila samo ob večerih enkrat na teden, ni zadostovala. Bilo je treba več.

Gosp. Borštnik je vpeljal poldnevne izkušnje. Istodobno pa, ko so se pojavile gledališke izkušnje po dnevu izginjajo čimdalje bolj slovenski igravci.

Marsikak obrtnik je prej delal med dnevom, zvečer pa je šel k izkušnji in si tako prislužil nekaj krajcarjev po strani. Sedaj pa je moral puščati po dnevu svoje delo, oddajati je moral svoj obrt tujim rokam, in ker je gledališki zaslužek negotov, od danes do jutri, sosebeno ker traja gledališče pri nas le pol leta, je vsakdo raje upošteval pregovor: Boljše drži ga, kot lovi ga! — in pustil je gledališče ter se držal kruha, ki mu je važnejši kot čast.

Vrhu tega pa velja tudi pri nas: Nemo propheta in patria. Slovenski igravci v domovini skoro nikdar niso našli priznanja: „Kaj bo ta ali oni!“ se sliši večkrat. Seveda mi jih nismo marali, a v tujini so si našli čast in priznanje. Ali ne govore imena Naval, Vrhovčeva, Trtnik, Borštnik, Nigrinova, Pollakova itd. dovolj jasno o resničnosti dejstva, da slovenska tla za lastne umetnike nimajo prostora?

In voditelji slovenskega gledališča so morali poseči po tujcih. Od vseh strani čujemo pritožbe, kako ne-

jasno govori ta, kako čuden češki akcent ima oni itd. Sami smo si krivi. Ali smemo zahtevati od tujca, da se popolnoma privadi težke slovenščine v teku dveh mesecev? In četudi govori tujec dobro slovenščino in ga čislamo kot svojega brata Slovana, se mu vendarle pozna, da ga ni rodila slovenska mati.

Umetnost je vedno širša potreba po nji vedno močnejša. Na Češkem so ustanovili novo gledališče, ki potrebuje tudi novih moči, in tako se množi potreba po igravcih vedno bolj. In glejmo zgodovino teh igravcev! Čehi pridejo k nam — menim pretežno večino — za prvo šolo. Deyl, Rückova in drugi nam jasno govoré, da je bil slovenski oder le nekaka preizkušnja za njihovo igravsko rutino in umetnost. Tujci so pri nas navadno le prakticirali; ko so se dobro navadili slovenščine, si pridobili nekaj sigurnosti v nastopu in se nekoliko rutinirali v igranju, pa so odšli; neznosne razmere pri nas in pa želja po lastni domovini so jih gnali tja, kjer žanjejo danes triumfe, ki imajo svoj skromnejši začetek na slovenskem odru.

To je pa le ena vrsta tujih igravcev, druga je pri nas važnejša in je tudi pogostejša kot prva. Ko odbor angažira tuje moči, tedaj se mora zanesti le na priporočilo posredovavcev, in tako se je že nešteto krat spekel. Lanski ljubimec Hašler gotovo ni zaslužil, da ga angažirajo kar na slepo za celi 2 leti; to dejstvo, da ni bil vreden tolike dobrote, je spoznal sam in je letos z gažo ušel. Gdč. Noskova je bila tudi lani angažirana meni nič tebi nič, pozneje šele se je izvedelo, da ni njena noga prestopila še nikdar prej gledališkega odra. Bila je slaba novinka, vrhutega še neporabna.

Take eksperimente je moral delati dramski odbor. Ali ne bi bilo bolj umestno, da če se že morajo delati taki poizkusi, se delajo z domačimi močmi? Te tuje umetnike dobimo mi za drag denar; če bi se del tega denarja dejal vsako leto na stran in bi s ž njim organizirala poštena dramska šola, ne bi bilo treba letos otvoriti sezone z Anzengruberjevimi „Samskim dvorom“, ki se je vprizoril letos samo zato, ker nastopajo v njem lahko slovenski igravci, kajti do tedaj tujci — še niso znali slovenščine...

Kot nam kaže sedanji položaj, je bila letošnja dramska šola, žal, le nagel blisk, ki le temnejšo noč pusti za sabo, ko ugasne.

Nanovo so letos angažirali nekaj pričetnikov. G. Lier se je zopet vrnil k nam, g. Kreisova, ki je morala svoje dni iz Ljubljane, ker je Rückova ni pustila na površje, pa je prava dika našega odra. G. Verovšek in Dobrovolny, naša stara dobra prijatelja, vsak mojster v svojih vlogah, nadarjeni Boleška, ki naj nikar preveč ne karikira, gosp. Nučič, edina mlada slovenska moč, dober salonski ljubimec, samo da bi opustil svoj večkrat neumestni patos, rutinirani gosp. Danilo, izkušeni g. Dragutinovič, gdč. Spurna, ki je žela v letošnjih počitnicah na čeških odrh

veliko zaslužene hvale, g. Danilova, jako nadarjena igravka, ki se ji pa včasih ne ljubi igrati: to so „stebri naše družbe.“

Dne 1. oktobra smo gledali Anzengruberjevo narodno igro „Samski dvor“. Anzengruber je vpeljal v nemško dramo dialekt, da jo stori bolj poljudno. Njegove osebe so risane jasno in realistično. Kmet nastopa vedno in povsod v njegovih igrah, duhovnik je pri njem reden gost; seveda ga Anzengruber porabi v „liberalnem“ zmislu. Sicer je Anzengruber pri nas že dovolj znan po svojih „Podkriževalcih“, „Četrta božji zapovedi“, „Dolskem župniku“ in „Krivoprisežnikih“.

„Samski dvor“ ne zasluži imena „ljudske igre“, dasi se vrši med preprostim ljudstvom. Za take psihološke finese, kot jih uporablja Anzengruber v „Samskem dvoru“, se kmet ne zmeni. In na tem trpi cela igra. Župnik v igri je karikatura, ki podleže učitelju, ko se prepirata o precej brezpomembnih vprašanjih. Da sta si v mali vasi župnik in učitelj navskriž, ni nič novega; prav trivialen je pa način, kako je to opisal Anzengruber. Župnik v ti igri je popolnoma pasivna, nejasna oseba, kateri drugi narekajo, kaj naj dela in misli. Stara liberalna beseda natolčnica, da lazi župnik za dedščino, je našla tudi v Anzengruberjevih očeh milost, a nerazumljivo je, da župnik na to prvotno nakano pozabi brez vzroka in brez motivacije. Sploh bi pa svetovali odboru, da naj g. Danilo v prihodnje več ne igra duhovnikov; te vloge niso za „bonvivanta“. Gdč. Spurna (Francka) je dobra heroinja, a kmetskega dekleta ni pogodila. G. Nučič je bil ta večer, kot ga je imenovala neka kritika, „Salontiroler v laku“, ki pač ni za kmetske vloge; rabil je tudi preveč patosa. Morda bi bilo bolje, če bi se dolgočasno in raztegnjeno tretje dejanje zvezalo s četrnim, kajti drugega pomena nima, kot da traja igra četrto ure dalje in da nam razloži učitelj svoje neumno in vsakdanje mnenje o tem in onem in da oni grozni vihar, grom, blisk in veter gledavca muči, da postane nervozen. Vele dramatičen je pa nastop med Francko in prejšnjo znanco Gotthardovo (g. Kreisova), ki je igrala najboljšo izmed vseh oseb, ki so nastopile v igri.

Vprizoritev „Samskega dvora“ je šla tiho in mirno mimo nas in nas je pustila hladne; marsikdo se je po tihem vpraševal, zakaj so ravno to igro izbrali, da so otvorili sezono?

Samski dvor se je ponavljal 7. oktobra.

„Kontrolor spalnih vagonov“ nam je že znan iz prejšnjih sezon. „Dobri sodnik“, ki ga je spisal tudi isti francoski dramatik Aleksander Bisson, je doživel svojo premiero pri nas 10. oktobra. V tej francoski veseligrki ne najdemo niti globokih misli, niti fine tehnike. Pri nas so seveda vsi nedostatki igre, vsa plitva mesta, in vsa mašila prišla le še bolj do veljave, ker se je igralo preveč zaspano. Situacijski humor in razna dokaj opolzka mesta tega

francoskega proizvoda bi našla sebi primernih igravcev morda v gledišču dunajskega Jožefovega mesta; pri nas pa igra ni vzpela, kajti občinstvo jo je skoro hladno odklonilo, morda radi vsebine, morda radi igranja. Za par ur smeha so prišli ljudje v gledišče, a mi preidemo s pomilovalnim nasmehom preko vseh plitvic, ki nam jih nudi „Dobri sodnik“.

15. oktobra popoldne so igrali „Rokovnjače“, ki so pa bili topot jako slabo režirani.

21. oktobra so predstavljali pri nas „Brate sv. Bernarda“, ki jih je spisal neki Anton Ohorn. Sedaj so na dnevnem redu glediških repertoarjev takozvane stanovske drame, „Mirozov“, „Traumulus“ itd. K tem dramam so se pridružili tudi „Bratje sv. Bernarda“. Snov drame je za nas nova, moderna in vsa polna efektov. Vodilna misel igre ni ravno pogrešena; celo dobra je, kolikor zavrača krivo mnenje, da smejo starši otrokom vsiljevati poklic, popolnoma tendenciozno je pa slikano samostansko življenje. Vidimo brata Pavla, ki stori težki in usodepolni korak v samostan le materi na ljubo, kako se bori in slednjič omaga pred težkim poklicem; v trenutku, ko ga ima zavezati svojevoljna beseda za vedno, spozna nevrednost svojega dejanja in rajši gre reven v nepoznan svet, kot da bi postal duhovnik brez poklica in veselja.

Krog te rdeče niti v igri bi pisatelj kaj lahko razpostavil in razvrstil vse druge tako, da ne bi zakrivalo vodilne misli. Toda Ohorn nam je narisal milje samostana tako, da pokvari vsak dobri vtisk.

Ohorn nam je naslikal samostansko življenje kot hinavsko, in je zašel v risanju hinavcev tako daleč, da je potlačil vse druge dobre značaje v ozadje. Zakaj ne nastopata P. Fridolin in P. Menard, ki sta risana simpatično, proti P. Simonu in Ehrhardu? V velikem dejanju v kapitelski dvorani obmolkneti oba tedaj, ko vsprejemajo v tiho ozidje sv. Bernarda Ehrharda, o katerem vesta, da je hinavec in petolizec. Samostanske nazore slika pisatelj kot nasprotno znanosti in umetnosti in hoče dokazati, da je za estetično izobraženega človeka nemogoče samostansko življenje. Pri tem je postopal pisatelj z jako navrnimi in nerodnimi sredstvi.

Gozdar samostana Brinjar nastopa v igri samo radi tega, da množi krivdo priorja in samostanskih bratov sploh ter s tem pokaže menihe tudi kot neusmiljene. Njegov nastop kaj malo in jako prisiljeno motivira Pavlov korak. „Pošten liberalec“, ki hodí v cerkev, ker je samostanski kruh, in ki je sila ponosen na svojo čast, nastopi dvakrat v celi igri. Ako bi bil ta gozdar zaročenec Jerice, potem bi se dal njegov nastop v igri opravičiti, a vsebina bi se morala seveda drugače zasukati. Hinavski Simon, ki spravi tega moža le radi tega ob kruh, ker se ni strinjal z njegovimi malovrednimi gozdarskimi nazori, je desna roka omahljivega priorja, ki sune z nečloveško grozovitostjo očeta nepreskrbljenih otrok brez

kruha med svet. Pa Ohorn ni imel samo namena, da bi očrnil dušno velikost samostanskega miru z gozdarjem, ampak je hotel ž njim zagovarjati samoumor zaradi izgubljene časti.

Da uvede Ohorn gledavca še bolj v svoje smotre, je uporabil razne efekte. V prvo dejanje je uvrstil skrajno naivni, da, rekel bi smešni nastop priorjev proti Lessingu in Wielandu. Da prior Lessinga sploh ne bi poznal, to je malo predebelo; inace ima pa prior prav, če zahteva od novincev, ki se morajo z duhovnimi vajami pripravljati zadnje dni pred slovesno obljubo, da čitajo nabožne knjige. Nastop Ehrhardov je umeten efekt, a vsakdo takoj zapazi nedoslednost, da sprejmo Ehrharda brez vsakega ugovora medse. Smrt starega opata in nastale volitve so izključno le efekt

Med to nevrečno samostansko življenje prisije le semtertja kaka svetla lučka. Najboljši redovnik samostana je 84letni starček P. Fridolin, ki se mora opirati ob palico. P. Menárd, s katerim simpatizira pisatelj, je pa proti lastni volji redovnik. Pisatelj je vso samostansko družbo nalašč tako narobe naslikal, da so vsi menihi brez poklica vzori, oni s poklicom pa hinavci. To je slaba tendenca Ohornove igre.

Brat Pavel, novic, ki se ustavi očetu in materi in noče postati duhovnik brez poklica, je sredotočje vse igre. V drugem dejanju pride na dom roditeljev, odločno pove materi, da ne mara biti več v samostanu, a bolna mati je medtem obljubila svojo hčerko Jerico v redovnico, če ozdravi. A Jerica, ki čuti v srcu zemsko ljubezen, se brani temu. In mati žaluje, ker noče hči ravnati po njeni volji in se ji še sin protivi. In zato, da dovoli materi Jerici zakon, žrtvuje Pavel svojo srečo in gre nazaj v samostan. Materi na ljubo in v srečo svoji sestri pokoplje mladenič svoje prepričanje; in v tem je njegova tragična krivda. Nemiren in spehan se vrne v samostan, čas slovesne obljube se bliža, in tedaj gre k P. Fridolinu in mu potoži srčno in gorko svoje gorje, odpre mu svoje razdvojeno in nemirno srce, polno upa in obupa, polno strasti in miru, polno nad in gnjeva, in on moli k Bogu za razsvetljenje; s tem je opral svojo krivico, čist je, sreča se naseli v njegovo srce, dasi se mrtev zgrudi od jeze in sramote njegov oče nad njegovim korakom, ko noče ostati Pavel v redovniški obleki.

S tem pa, da gre Pavel na dom svojih roditeljev, je uvedel pisatelj v igro tudi izvensamostansko življenje. Tu je pa tendenca pisateljeva zopet ta, da riše cerkveno misleče osebe kot samopašne ali pa nespametne ter dela tako cerkev odiozno.

„Bratje sv. Bernarda“ se bodo kmalu preživeli ter izginili s prizorišča. Ohorn je hotel s to igro nekako opravičiti svoj lastni izstop iz premonstratenskega reda, a ravno ta osebna poteza škoduje igri še več, ker kaže strast renegatovo.

G. Boleška, ki je igral oskudno vlogo Simona in za katerega smo se najbolj bali, da bo karikiral, je

topot pokazal, kaj zna; njegov talent je prišel do popolne veljave. G. Dobrovolny (Menárd) je bil krasen, kot Pavel je bil g. Nučič vreden večjega odra. Za salon je g. Nučič kot ustvarjen in Pavel je njegova najboljša vloga G. Lier (P. Fridolin) je bil jako dober, Orešnik (Ehrhard), dasi novinec, je pogodil svojo vlogo izvrstno; manj zadovoljni smo bili z g. Dragutičevićem (priorjem). G. Verovšku (Zakotniku) povemo, da Zakotnik ni Mozol; gospej Danilovi (Mariji) čestitamo, g. Jovanoviču (Brinjarju) pa pravimo: Obetate nam še mnogo, le tako naprej! —d—d

Slovenska opera.

Letos smo v teku štirinajstih dni doživeli dve operni noviteti. To je vse hvale vredno, in glediško vodstvo naj nam poda vsaj vsak mesec po eno noviteto. Sicer se nam je Čajkovskega „Pikova dama“ obetala že tri sezone; letos smo jo pa le pričakali.

Nanovo je angažiran bas-buffo g. Ranek, ki je bil lani pri ravnatelju Wolfu člen tukajšnjega nemškega gledišča. Nima niti posebno lepega glasu niti nižave, pač pa nekaj višave; a tega bas-buffo ne potrebuje: njemu je glavna stvar igra in kretnja na odru. In tu je gosp. Ranek pravi mojster, kajti on je star že rutiniran igravec in izvrsten režiser, s katerim je slovenska opera ravno v režiji veliko pridobila.

Lirični tenor g. Zach je tudi nov. Mlad je še in kot skoro vsak mlad liričen tenor ima tudi njegov glas nazalen ton. Tega, upamo, se kmalu odvadi in potem bo s svojim sicer šibkim, a sila simpatičnim glasom popolnoma zadovoljil obiskovavce opere.

G. Betetto poje seriozne basovske partije. Njegov izvrstni glasovni material je znan že itak dovolj, in zato naj le tako lepo napreduje še nadalje.

G. Orželski pa je menda letos slabše disponiran kot je bil lani, ali pa njegov glas peša. — Oni krasni „fistel“ si je še ohranil, a prsni toni od f-a so peti pri nje vedno le s hudim naporom. Morda je bil dosedaj vedno le prehlajen, a bojimo se, da bo ta bolezen — neozdravljiva.

Brezdvomno ima najboljši, najlepši in najsimpatičnejši glas gosp. Ouřednik. Njegov bariton pač ni popolnoma izšolan, a šolo mu radomešča rutina; pel je že pod mnogimi kapelniki, in tu je postal, kar je sedaj: najboljša moč slovenske opere. Čisto, krepko in tiho, vse to nam podaja njegov glas.

G. Stolzova in Skalova sta že naši stari znanke; o gosp. Rindovi pa ne moremo sedaj še izreči svoje sodbe, ker je imela doslej premajhne vloge.

Mešani zbor je slab, in le malo boljši je ženski; vpitje ni petje, in nekaj fines smemo zahtevati pač tudi od zbora.

Godba igra dobro, le kadar spremlja, naj upoštevava, da je spremljava stranska stvar in solist glavna.

3. oktobra se je pel Lortzingov: „Car in te-sar“. Opera je jako lahka, polna ljubkih melodij,